

BUDAKESEZI SEGÍTŐ SZENTEK KÁPOLNA

(SCHIELI KAPELLE)

1774 - 1991

Budakeszi, Segítő Szentek Kápolna / Schieli Kapelle /

Budakeszin, a Fő út és a Széchenyi utca találkozásánál egy kicsinyke park közepén apró barokk kápolna áll. A kápolnát pár évvel ezelőtt a lebontás veszélye fenyegette, a mellette fekvő Széchenyi utca építésével egyidőben a földfeltöltési munkálatok során szinte eltemették. Méltatlan lakóitól védendő, Németh László plébános úr ajtót és vasrácsot tétetett rá. Az összeomlástól településünk leglelkesebb lokálpatriótája, Gräfl János rendszeres karbantartása mentette meg. Műemléki védelmét az 1989. január 20. körül végzett dokumentációs munkálatok segítségével biztosítottuk. A sokszögű szentélyzáródású, 250x185 cm belméretű kápolna a bejárata fölötti zárókő tanúsága szerint 1774-ben épült.

Felirata /ANNO 774 FMA/ talán építtetőjére, a Frankhauser családra is utal. Állítólag ennek a családnak egyik nőtagja viselte utolsóként az azóta kihalt Schieli család nevét. Innen eredhet a Schieli Kapelle elnevezés, ugyanis ez a család viselte a kápolna gondját egészen a sváb lakosság kiűzéséig.

A 60 cm falszélességű, 338 cm belmagasságú, boltozott kápolna azonban hivatalosan a Segítő Szentek kápolna nevet viselhetette. A Segítő Szentek tisztelete a 14. századi Dél-Németországban alakult ki. Valamennyien azt a kegyet kapták Istentől mártírhalálukért cserébe, hogy a hozzájuk fohászzkodók érdekében közbenjárhassanak.

Kultuszuk a 15. században szélesedett ki. Magyarországon különösen a német ajkú lakosság körében vált népszerűvé a 14 Segítő Szent tisztelete.

Az oltárképeken gyakran megjelenő segítők szenteket /Achatius, Balázs, Borbála, Ciriakus, Dénes, Egved, Erasmus, Eustachius, György, Katalin, Kristóf, Margit, Pantaleon és Vitus/ sokszor ábrázolják más szentek, így például Szt. Flórián társaságában.

A nagy, formátlan kövekből rótt alapozásra ugyancsak kövekből emelték a kápolna falát. Belül nagy méretű barokk téglákból készítették padlóburkolatát.

A téglákon látható "CI" jelzések elárulják, hogy a példányok a Mechwart téren álló egykori téglagyárban készültek. Ez a téglagyár 1745-1783 között gyártott ilyen téglákat, melyeket a pesti Invalidus palota építkezéseinél használtak. /CI = Casa Invalidorum/

A téglaegető 1783-ban Jálics Kristóf tulajdonába került, így elképzelhető, hogy a téglabélyegek a tulajdonos, Christophoro Jálics monogramját örökítették meg.

Ekkor tehát már állott Budakeszi déli részén az a kápolna, melyet a gyár tégláiból emeltek. A kápolnát április 25-én búzaszenteléskor, valamint Úrnapján, azaz a Pünkösöd után következő második hét csütörtökjén keresték fel a hívők.

A vetések megáldásának szokása római eredetű. Hogy a szertartást a keresztények is átvették, arra mi sem jellemzőbb, hogy a 9. században vált széleskörűvé a búzaszentelés szertartása.

A búzaszenteléssel a természeti csapások ellen is védekeztek és védelmet reméltek a háziállatok elhullása ellen.

Az Úrnap körmenettel is a természeti csapásokat igyekeztek kiküszöbölni. Németországban már a 12-14. században négy oltárt állítottak fel a körmenet útvonalán, melyek fölé többnyire gallyakból sátrat emeltek. Ugyancsak Németországi eredetű a körmenet útvonalára terített virágszőnyeg, melyet a budakesziek a körmenet napjának hajnalán szorgos munkával készítenek el.

Egykor a ma is legendás szépségű virágszőnyeg sokkal nagyobb, látványosabb volt mint manapság, a falu plébánia templomától egészen a kicsiny barokk kápolnáig vezetett. E gyönyörű tradíció felelevenítése ma is Budakeszi legnevezetesebb látványossága lehetne. A földre terített virág a néphit szerint védett a villámcsapás, a hernyók, a fogfájás, valamint a lábfájás ellen, de védelmet ígért a beteg gyermekek és az állatok számára is.

A kápolna kontyolt nyeregtetejét egyszerű, régi hódfarkú cserepek fedik. Falát sárgára festették, bejáratának keretköve, falpillérei és koronapárkánya fehér. Egyetlen ajtónyílása szegmensíves, melynek zárókövén újra látható az 1774-es évszám, és az építető monogramja. Újonnan készült barokkizáló vasrácsos ajtaja mögött kétszárnyú üvegajtót helyeztünk el. Ezen át bepillantunk a kápolna szépen boltozott belsejébe. A boltozaton egy, mintegy száz évvel ezelőtt készült kék alapszínű falfestmény látható. Ennek közepén koszorúba foglalt "IHS" felíratot helyeztek el, melyet két angyal tart. Az eget szimbolizáló kék mennyezetet apró sárga csillagvirágok díszítik. Valószínűleg ugyanebből a korból való az oltárképet körülölelő bíborvörös függönydíszes falfestmény, melyre évszázadunk leleményes szobafestői ijesztő, sárga alapon zöld levélmintás motívumokat pintáltak.

A falból előre ugró, profilált barokk oltár fölött a helyreállításig egy kisebb méretű, erős színekkel pompázó olajfestmény oltárkép kapott helyet, melyet később gondosan lelakkoztak. Ugyancsak átfestett, lakkozott állapotban maradt ránk az oltárkép két oldalán Mária és Jézus arcképe.

Az egykori oltárkép bal oldalán a római katonai ruhába bújtatott Szent Flórián, a tűzoltók és a kéményseprők védőszentje oltotta el egy ház tüzét. Középen egy álló női alak lábainál láncon vezetett sárkány tünt fel. Az ábrázolás alapján a nőalakban Antiochiai Szent Margitot ismertük fel. Szent Margit a szülő nők védőszentje és mivel névnapja július közepére /július20/ esik, egyúttal a földművesek védőszentjévé is előlépett.

Az oltárkép jobb oldalán álló, kalappal, bottal és szakállal ábrázolt férfialak mögött szarvasmarha, lábainál bárány tünt elő. Az ábrázolás alapján bizonyos, hogy benne Szent Vendelt, a pásztorok védőszentjét tisztelhetjük, aki a háziállatokat mindenfajta betegségtől óvta.

A belső restaurálás során előkerültek az oldalfalak eredeti freskói, egyszerűségükben is megkapó festett oszlopok, falmezők, oszloplábazatok, fejezetek, kimák, felszentelési keresztek.

Az oldalfalakra később festett népies lecsüngő virágfüzéreket megtartottuk a helyreállítás során. Az újabb oltárkép alatt azonban előkerült a nagyobb, díszes, festett keretbe foglalt barokk oltárkép. Ezt a szinte teljesen eredeti állapotában megmaradt freskót egy festett félköríves záródást tartó oszlopok keretelik, melyeken lámpást helyeztek el. Az oszlopok külső oldalán elhelyezett Mária portré eredeti vonásai is helyreállíthatóak voltak.

Érdekes, hogy az oltárkép átfestője a későbbi képen a Szt. Margit mellett álló Szt. Flórián és Szt. Vendel alakját felcserélte, ugyanis az eredeti képen az előbbi Szt. Margit balján, az utóbbi pedig jobbján állott.

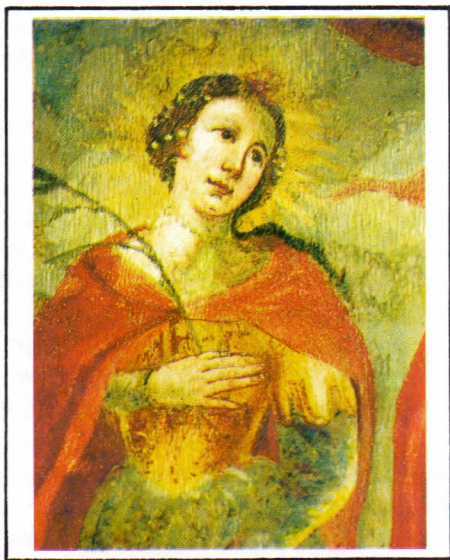
Az előkerült barokk oltárkép Budakeszi egyik legrégebbi, legszebb, legértékesebb emléke.

A freskó közepén Antiochiai Szt. Margit alakja látható, lábainál a láncc-pórázon vezetett, legyőzött, ám még mindig tüzet okádó sárkány hever.

Fölötte a háromszögbe foglalt Isten szeme, egyúttal a Szentháromság szimbóluma kapott helyet, melyből sugarak áradnak szét. Margit jobbján Szt. Vendel, balján Szt. Flórián, a falu két hagyományos védőszentje látható.

A kápolnát a község lakosainak segítségével és anyagi támogatásával 1991-ben helyreállítottuk. Falfestményeit restauráltuk, konzerváltuk, falát szigeteltük, új vakolatot, emléktáblát, falfestést kapott. Közvetlen környezetének tereprendezését remélhetőleg követi a körötte elterülő park rendbetétele.

Siklósi Gyula

Köszönet azoknak, akik a kápolna helyreállításához segítséget nyújtottak és akik nélkül Budakeszi a jeles műemlékét nem állíthattuk volna helyre.

Anyagi támogatást a Budakeszi Műemlék Alapítványtól, a község Hagyományörző Körétől, Önkormányzatától, Rk. Egyházközségtől, Szépítő Egyesületétől, az Intermédia KFT-től, Körösi Jenőtől és feleségétől, valamint az Országos Műemléki Felügyelőségtől kaptunk.

A helyreállítást hivatali idejük alatt odaadással segítették, végezték:

Restaurálás, tisztítás, konzerválás, rekonstrukció:

Fábián Dénes
Kisterenyei Ervin

Szigetelés:

Bakk István
Takács Attila

Szervezés:

Albrecht János
Paur Miklós

Kőműves munka:

Márton Sándor

Földmunka:

Ádám József Gyurkovics László
Fülöp András Lálóczki József
Gyalog Imre Sebők János

Önkéntes munkájukkal tették lehetővé a helyreállítást:

Szaktanácsadás: Klaniczay Péter, Máté Géza

Felmérés: Egyed Endre

Fotódokumentáció: Kádas Tibor, Pálfay Krisztina

Kertészeti konzulens: Csótai Zsuzsa

Külső festés: Békési József, Gsernyák István,
Eszterle László

Külső burkolás: Raffai János

Vasajtó terv: Lukácsy Győző

Vasajtó kivitelezés: Almási András, Felső Dénes

Úvegajtó: Hidas Gyula, Tagai István

Belső megvilágítás: Nagy János, Tóth Frigyes

Nélkülözhetetlen önkéntes segítséget nyújtottak:

Dr. Fábián Gyula, Felső Imre,
Földesné Sági Gizella,
Gräfl János, Körösi András,
Körösi Levente, Lendvay Endre,
Mayer Ferenc, Mészner Antal,
Popovics Krisztina, ifj. Popovics László
Szilágyiné Várnagy Enikő
Császár Örs Ristyák Péter